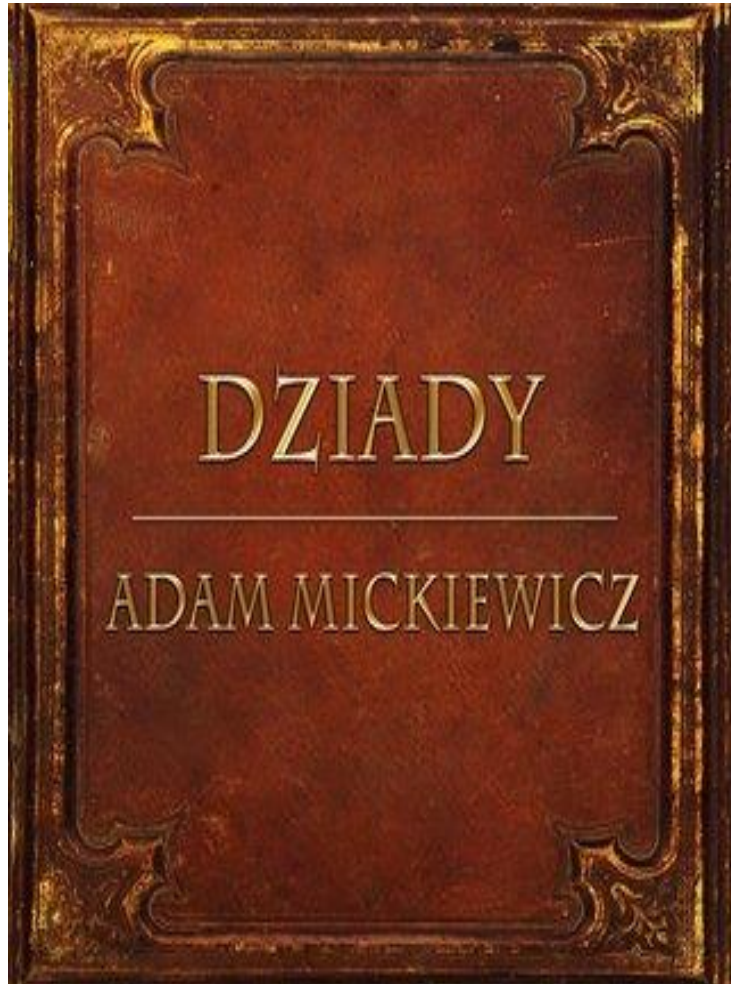

Co się wydarzyło nocą w kaplicy?

**II część *Dziadów*
Adama Mickiewicza**

Geneza II cz. *Dziadów*

Dziady:

- Wileńsko-kowieńskie:
II i IV część *Dziadów*
1823
- Drezdeńskie :
III część *Dziadów*
1832

Elementy świata przedstawionego

Miejsce akcji:

miejsce samotne: ustronna kaplica, zapewne gdzieś w pobliżu cmentarza, miejsce zamknięte, bezpieczne, obszar sacrum

*Zamknijcie drzwi od kaplicy
I stańcie dokoła truny*

Czas akcji:

czas nocny: czas przed północą i po niej.

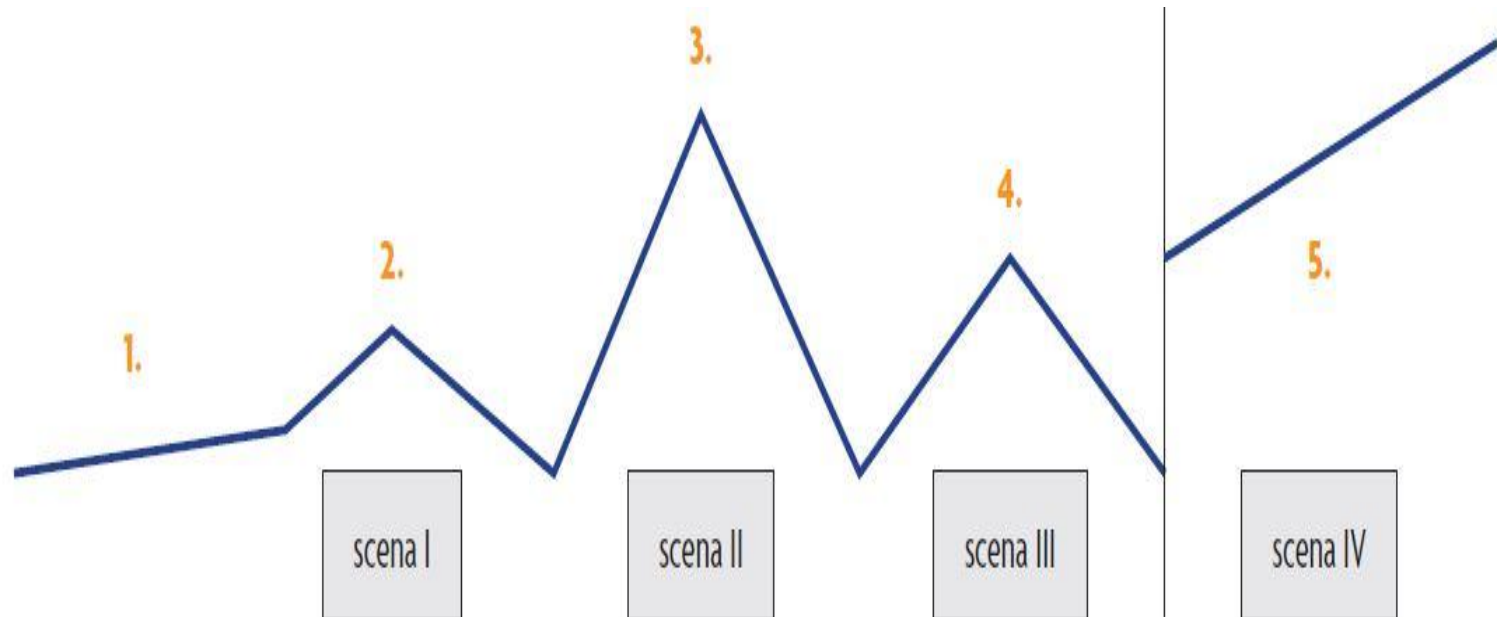
*Żadnej lampy, żadnej świecy,
W oknach zawieście całuny.
Niech księżyc jasność blada
Szczelinami tu nie wpada.*

Cel obrzędu:

pomoc душom blakającym się pomiędzy światami.

*Czyszcowe duszeczki [...]
Każda spieszcie do gromady! [...]
Mówcie, komu czego braknie,
Kto z was pragnie, kto z was łaknie.*

Schemat akcji w dramacie

1. Zgromadzenie się ludu w kaplicy.
2. Pojawienie się Aniołków (duchów Józia i Rózi).
3. Pojawienie się Widma (ducha złego pana) i Ptaków (duchów jego poddanych).
4. Pojawienie się Dziewczyny (ducha Zosi).
5. Pojawienie się zjawy niereagującej na zaklęcia Guślarza.

OBRZĘD DZIADÓW

Dziady to święto pogańskie.

Palono wtedy ognie, które miały oświetlać drogę duszom przybywającym na ucztę, a także odstraszać błakające się zjawy i upiory. Na początku ognie palono na rozstajach dróg, a z czasem – od przełomu XVI/XVII wieku – na cmentarzach. Do tego zwyczaju nawiązuje współczesna tradycja palenia zniczy na grobach.

Obrzęd dziadów prowadził Guślarz (zwany Koźlarzem lub Huslarem), odgrywający rolę pośrednika między światem żywych a światem umarłych. W czasie obrzędu odbywała się uczta dla dusz.

Duchowieństwo – zarówno katolickie, jak i prawosławne – starało się wykorzenić dziady, był to jednak zwyczaj bardzo popularny.

Przeciwwagę dla pogańskich tradycji na cześć zmarłych miała stanowić tradycja Dnia Zadusznego – zapoczątkował ją francuski benedyktyn św. Odylon w 998 roku, ustanawiając pierwszy dzień po Wszystkich Świętych jako dzień modlitw za dusze zmarłych (Zaduszki). W XIII wieku Zaduszki, rozumiane jako czas modlitw za dusze zmarłych, rozpowszechniły się w całym Kościele katolickim.

Obrzęd dziadów w tekście dramatu

- Spotkanie pospólstwa w miejscu odludnym – kaplica wieczorem;
- Przewodnictwo Guślarza;
- Zaciemnienie kaplicy: „Żadnej lampy, żadnej świecy”
- Blask księżyca i zgromadzenie się wokół trumny;
- Przygotowanie uczyty kozła – jadło, trunki;
- Zapalenie kądzieli, spalenie kotła wódki, spalenie święconego ziela;
- Wywoływanie duchów według kategorii grzechów;
- Pojawienie się duchów i wygłoszenie przestroóg;
- Zapowiedź ostatniej części obrzędu – przypomnienie „ojców dziejów”.

Jaki dostrzegasz związek między dramatem Mickiewicza a obrazami?

OPACTWO W DĘBOWYM LESIE
CASPARA FRIEDRICHA

ZADUSZKI
WŁADYSŁAWA PODKOWIŃSKIEGO

Podobieństwa między tekstem a obrazami

- ponura sceneria (cmentarz/cmentarna kaplica)
- podobna pora
- wywoływanie podobnych emocji: przerażenia, grozy, strachu
- podkreślanie istnienia świata metafizycznego, niepojętego dla zmysłów
- problem przemijalności i kruchości życia
- zestawianie dwóch rzeczywistości: ziemskiej i pozaziemskiej (duchowej)

GUŚLARZ

- bohater pierwszoplanowy;
- człowiek obdarzony umiejętnością przewidywania;
- pośrednik między światem żywych a światem umarłych;
- gospodarz spotkania; przewodniczy obrzędowi, przemawia w imieniu zebranych
- wydaje polecenia (*Zamknijcie drzwi od kaplicy / I stańcie dokoła trumny; / Żadnej lampy, żadnej świecy, / W oknach zawieście całuny*);
- jako człowiek bywa bezsilny i bezradny, np. wobec upiora, który nie reaguje na wezwania Guślarza (*Przebóg! cóż to za szkarada? / I milczy, i nie przepada!*);
- wypowiada zaklęcia, ma moc przywoływania i odwoływania duchów za pomocą zaklęcia i modlitwy (np. *Czego potrzebujesz, duszeczko, / Żeby się dostać do nieba?; Teraz z Bogiem idźcie sobie, Widzicie Pański krzyż? / [...] / Zostawcież nas w pokoju! A kysz, a kysz!*);
- zachęca duchy do biesiady; wie, w jakiej przestrzeni pozaziemskiej przebywają duchy (np. *Czyścowe duszeczki! / W jakiegokolwiek świata stronie: / Czyli która w smole płonie, / Czyli marznie na dnie rzeczki, / Czyli dla dotkliwszej kary / W surowym wszczepiona drewnie, / Gdy ją w piecu gryzą żary, / I piszczy, i płacze rzewnie; / Każda spieszcie do gromady! / Gromada niech się tu zbierze! / Oto obchodzimy Dziady! / Zstępujcie w święty przybytek; / Jest jałmużna, są pacierze, / I jedzenie, i napitek*).

GROMADA - LUD

- bohaterowie pierwszoplanowi;
- są niewykształceni, ale mają ugruntowany system wartości; tylko im jest dane obcowanie z duchami, ponieważ zachowali szczerą, pierwotną wiarę;
- wierzą w istnienie życia pozagrobowego i nieuchronność kary za grzechy popełnione za życia (np. *Tak, musisz dręczyć się wiek wiekiem, / Sprawiedliwe zrzędzenia Boże! / Bo kto nie był ni razu człowiekiem, / Temu człowiek nic nie pomoże*);
- są podporządkowani Guślarzowi; pod jego przewodnictwem odprawiają dziady (np. *Jak kazałeś, tak się stało*).